

ZNALECKÁ ČINNOST V KONTEXTU VYSOKÉHO UČENÍ TECHNICKÉHO V BRNĚ

Prof. Ing. Karel Rais, CSc., MBA, rektor Vysokého učení technického v Brně

Vážené dámy, vážení pánové,

dovolte, abych jako rektor Vysokého učení technického v Brně pozdravil Vaši 15. konferenci a při té příležitosti se zmínil o postavení naší univerzity v kontextu soudního znalectví. Jedná se přitom o problematiku i mně osobně blízkou, poněvadž jsem rovněž znalcem, i když v trochu jiném oboru. V oblasti ekonomické mojí specializací jsou věci movité a starožitnosti, v oblasti kultury pak výtvarné umění.

Vysoké učení technické je základnou znalectví již drahá léta. Když byl v roce 1967 koncipován zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, tak kromě odborníků v oblasti práva v čele s prof. Pješčákem byl významným tvůrcem za sféru znalců pan Ing. Jiří Smrček, později zakladatel a první vedoucí Ústavu soudního inženýrství na naší univerzitě. Jak jistě víte, vytvořili zákon nadčasový, čistě odborný a nepolitický, jehož jediná novela přišla až loni po 39 letech, a to jen kvůli dani z přidané hodnoty u znalečného, nikoliv po stránce odborné.

Již v roce 1965 bylo na VUT v Brně vytvořeno pracoviště soudního inženýrství jako základ budoucího ústavu, dnem 1.4.1970 pak byl založen Ústav soudního inženýrství. Vytvořením tohoto ústavu jako prvního a dlouhou dobu jediného pracoviště svého druhu v Československu byl dán základ vědeckého pojetí soudního znalectví v technických a ekonomických oborech.

Soukromopodnikatelský charakter dřívější činnosti převážné většiny znalců, často bez vyššího vzdělání a hlavně individuální způsob posuzování případů neprospíval vždy spravedlivému rozhodování soudů. Bylo to hlavně proto, že neexistovala žádná instituce, která by znalcům pro tuto činnost dala odborný základ, ani nebylo potřebné autority, na kterou by se soudy, zejména ve složitých případech, kde již vystupovalo více znalců často s diametrálně se lišícími názory, obracely se žádostí o posudky revizní. Tím vznikaly závažné průtahy v realizaci zákonnosti, které zatěžovaly neekonomicky soudy ve všech instancích.

Značný ohlas mělo zřízení pracoviště soudního inženýrství na ministerstvech dopravy a vnitra, která ve společné zprávě, týkající se rozboru bezpečnosti silničního provozu za období 1960 - 65 pokládala zřízení pracoviště za přínos pro zlepšení neuspokojivého stavu v soudním znalectví. Současně generální prokuratura ve zprávě pro vládu navrhla a vláda svým usnesením č. 469 z 21. 12. 1966 schválila, aby ministerstvo školství zabezpečilo na vysokých školách postgraduální studium soudních znalců v oboru silničního provozu, což bylo následně realizováno na VUT.

Ukázalo se, že ÚSI je schopen kromě zpracovávání odborných znaleckých posudků s využitím vědecko-pedagogického sboru VUT také zabezpečovat výchovu znalců na nejvyšší úrovni v rámci postgraduálního studia a současně seznamovat posluchače řádného denního studia v exponovaných oborech se základy soudního inženýrství.

Úspěšné vyřešení řady závažných technických havárií, z nichž mnohé byly celostátního významu (např. opakující se výbuchy mazutových a havárie elektrických lokomotiv, stavební havárie s tragickými následky) a výsledky dosažené několikerým pořádáním postgraduálního studia v oboru, kde se vyskytovala nejvyšší kriminalita („Technické znalectví v oboru silničních nehod“) utvrzovaly dobré jméno VUT a současně se tak pracoviště stalo pro státní orgány celé republiky vyhledávaným a ceněným znaleckým střediskem.

Po příchodu dalšího odborného pracovníka, nynějšího ředitele prof. Bradáče, absolventa stavební fakulty VUT, byly vyřešeny grafické metody a zpřesněno získávání rozhodujících hodnot z nedostatečně zjištěných podkladů při analýze dopravních nehod. Rozšířila se spolupráce s jednotlivými fakultami VUT. V roce 1973 byla první vývojová etapa dovršena uspořádáním symposia k otázkám analýzy dopravních nehod, další symposia následovala v letech 1977 a 1980; nyní jsou **konference znalců pořádány již tradičně každoročně v lednu, s mezinárodní účastí, pro analytiku silničních nehod ještě další mezinárodní konference v červnu.**

Hlavní náplní ÚSI je od roku 1967 **výchova soudních znalců** formou nadstavbového studia - speciální výuky pro znaleckou činnost ve smyslu zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících. Studium z pověření ministerstva spravedlnosti probíhalo nejprve v oboru doprava (analýza silničních nehod), následně v oboru stavebnictví. Posledně jmenovaný obor byl rozšířen (opět z pověření ministerstva spravedlnosti) o ekonomiku - oceňování nemovitostí. Tyto znalecké obory se formou celoživotního vzdělávání občanů vyučují doposud. V kursech celoživotního vzdělávání pro soudní znalce absolvovalo na ústavu do konce roku 2005 celkem 3 271 posluchačů, v současné době studují 402 posluchači.

Přehled výuky v kursech celoživotního vzdělávání na Ústavu soudního inženýrství VUT v Brně	Do 31.8.2006		Akad. rok 2006/07	
	Počet kursů	Počet absolventů	Počet kursů	Počet studentů
Analýza silničních nehod a oceňování motorových vozidel, strojů a zařízení	25	593	3	110
Stavebnictví a ekonomika - oceňování nemovitostí (vč. býv. pomaturitních kursů)	39	1 584	2	169
Odborný technický dozor strojní	1	26	0	0
Oceňování podniků	4	112	0	0
Oceňování movitého majetku, motorových vozidel, strojů a zařízení (vč. býv. pomaturitních kursů)	16	415	3	47
Přípravné kurzy pro certifikace - oceňování nemovitostí	3	39	1	3
Výpočetní technika ve znalecké praxi - simulační program PC Crash	5	312	1	38
Výpočetní technika ve znalecké praxi - simulační program PC VirtualCrash – připravuje se	0	0	(1)	(16)
Znalecké minimum	16	342	1	19
Celkem	109	3 423	12	402

Z iniciativy ústavu byl na VUT akreditován **doktorský studijní program 3917V Soudní inženýrství**. Výuka probíhá na Fakultě stavební a Fakultě strojního inženýrství, ve spolupráci s ÚSI. V současné době je v tomto DSP zapsáno 69 doktorandů (z toho 3 zahraniční – Slovensko, SRN), 19 již studium ukončilo (z toho 2 zahraniční – SRN, Chorvatsko).

Studium soudního znalectví je mezioborové. V rámci dosažení zvláštní kvalifikace znalce, potřebné k tomu, aby posudky byly použitelné pro právní rozhodování, jsou nezbytnou součástí výuky vybrané statě z právních disciplín, soudního lékařství, ekonomiky a potřebných oborů technických.

Přehled doktorského studijního programu oboru Soudní inženýrství na VUT v Brně od zahájení v roce 1995 - stav k 1. 11. 2006				
Forma studia	Počet - fakulta		VUT	
	FAST	FSI	Celkem	Z toho zahraniční
Prezenční	12	3	15	0
Kombinované	40	13	53	2
Dokončili Ph.D.	9	10	19	2
Celkem	61	26	87	4
Počet školitelů	11	5	16	-

Ve shodě s „Dlouhodobým záměrem vzdělávací, vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti VUT“ je Ústavem soudního inženýrství připravována **akreditační přihláška navazujícího magisterského studijního programu Soudní inženýrství**, obor Realitní inženýrství (společně s FAST a FP) a Expert silniční a městské dopravy (společně s FAST, FSI, FP a Centrem dopravního výzkumu v Brně).

Zaměstnanci ústavu se podílejí na magisterských studijních programech fakult VUT výukou předmětů „Základy soudního inženýrství“, „Oceňování nemovitostí“, „Vybrané statě z práva“ a „Právní a podnikatelské minimum“,

ÚSI průběžně **zpracovává a aktualizuje znalecké standardy** v oblasti analýzy silničních nehod, stavebnictví (zejména analýza vad a poruch staveb), oceňování majetku (obecné zásady oceňování majetku, specifika při oceňování majetku nemovitého, movitého, motorových a jejich přípojných vozidel, strojů, zařízení a technologických celků). Pro potřeby a na zakázku Ministerstva spravedlnosti ČR vypracoval ústav souborné metodiky znalecké analýzy silničních nehod a oceňování motorových vozidel, které jsou v současné době ve formě znaleckých standardů závazné pro všechny znalce daných oborů v ČR.

Ústav řešil také projekty Grantové agentury ČR, například:

- *Metodika oceňování nemovitostí v rizikových oblastech*
- *Standardizace a harmonizace postupů soudních znalců při analýze silničních nehod*
- *Experimentální ověřování jízdních manévrů vozidel*

Pro státní orgány provádí ústav **konzultace**, a to jak pro ministerstva (zejména připomínkové řízení zákonů o znalecké činnosti, o oceňování majetku, daňové zákony), tak školení pro orgány činné v trestním řízení v rámci Justiční akademie a další. Konzultační činnost provádí ústav také pro znalce (zejména pro absolventy studia na ústavu) a občany.

ÚSI je členem EVU - **Evropské společnosti pro výzkum a analýzu nehod (Europäischer Verein für Unfallforschung und Unfallanalyse e. V.)** se sídlem v Hamburku, ředitel ústavu je členem představenstva hlavní společnosti. **Při ústavu sídlí Národní skupina EVU**, jež má 77 členů; ředitel ústavu je předsedou a 2 pracovníci členy předsednictva Národní skupiny. Vysoká prestiž ústavu byla potvrzena tím, že ústav spolu s Národní skupinou EVU byl pověřen uspořádáním 10. výroční konference EVU v roce 2001, jejíž průběh byl velmi kladně hodnocen, předpokládá se další v roce 2009 nebo 2010.

ÚSI jako člen EVU se aktivně podílel na **projektu EVU Query**, který mapoval požadavky na odborníky zabývající se znaleckou činností při analýze silničních nehod v EU; závěrečný materiál byl postoupen EU do Bruselu, studium znalců na ÚSI je podle tohoto přehledu v Evropě na špičkové úrovni.

Z iniciativy pracovníků ústavu **byla založena Asociace znalců a odhadců ČR, o.s.**, která má sídlo v prostorách VUT a má 551 členů; ředitel ústavu je předsedou a 3 pracovníci ústavu členy prezidia Asociace.

Při ústavu bylo v roce 1999 zřízeno **pracoviště pro certifikace expertů, akreditované národním certifikačním orgánem** - Českým institutem pro akreditaci, o.p.s. (č. akreditované pracoviště P 3072) od roku 1999. Z certifikace národním certifikačním orgánem mj. vyplývá, že certifikáty vydané CO ÚSI by měly být uznávány ve všech zemích, které spolupodepsaly evropskou dohodu o uznávání certifikátů v rámci EA (European co-operation for Accreditation), jejímž je ČIA členem.

Certifikace expertů provádí Certifikační orgán ÚSI v těchto oborech, odvětvích a specializacích:

QSN: obor doprava, odvětví doprava silničních a městská, specializace technické posudky o příčinách silničních nehod,

QEP: obor ekonomika, odvětví ceny a odhady, specializace oceňování podniků,

QEN: obor ekonomika, odvětví ceny a odhady, specializace oceňování nemovitostí,

QEM: obor ekonomika, odvětví ceny a odhady, specializace oceňování věcí movitých, strojů, zařízení, technologií a motorových vozidel.

V současné době je certifikováno 100 odborníků, recertifikováno 25 odborníků, další jsou závazně přihlášení. Připravuje se akreditace dalších oborů.

Z rozsáhlé **publikační činnosti** ústavu je důležitá zejména původní základní literatura oboru Soudní inženýrství, znalecké standardy a učební pomůcky. Dále kromě řady článků v odborném tisku byly vydány mj. sborníky ze symposií a konferencí. Počty titulů učebních textů a metodických pomůcek jsou uvedeny v tabulce.

Obor	Počet titulů
Obecná metodika soudního inženýrství	3
Analýza silničních nehod, posuzování technického stavu a oceňování motorových vozidel	13
Znalecká činnost ve stavebnictví	6
Oceňování nemovitostí	22
Učební texty (skripta) pro denní studium	2
Znalecké standardy a příručky	11
Celkem	57

ÚSI také vydává jediný specializovaný veřejně dostupný **časopis pro soudní znalce „Soudní inženýrství (Forensic Engineering) - časopis pro soudní znanectví v technických a ekonomických oborech“**, letos již 18. ročník. V časopisu publikují pracovníci ústavu, doktorandi oboru Soudní inženýrství z VUT, posluchači a absolventi kursů CŽV pro soudní znalce pořádaných ÚSI, významní odborníci fakult VUT i odborníci mimo VUT. Rozsah časopisu v současné době je 6 čísel ročně po min. 64 stranách, počet stálých odběratelů přibližně 1 500, časopis vychází bez dotací a inzerce.

ÚSI již řadu let spolupracuje s obdobnými institucemi v zahraničí, např.:

- Ústav súdneho inžinierstva Žilinskej univerzity v Žiline, Slovensko;
- Ústav súdneho znanectva SvF STU v Bratislavě, Slovensko;
- EVU - Evropská společnost pro výzkum a analýzu nehod se sídlem v Hamburku, SRN;
- Znalecká kancelář IbP Troisdorf (SRN);
- Institut soudních expertiz Krakov (Polsko).

Spolupráce spočívá jednak v podílu na celoevropském výzkumu v daných oblastech, jednak se členové těchto spolupracujících institucí aktivně účastní konferencí pořádaných ÚSI a naopak. První dva uvedené ústavy byly založeny podle ÚSI VUT v Brně a za jeho spolupráce, na ÚSZ v Bratislavě je ředitel ÚSI členem vědecké rady, pracovníci ústavu tam přednášejí.

Od roku 2000 je VUT v Brně - FAST nositelem **akreditace k habilitačnímu řízení docentů a jmenovacímu řízení profesorů v oboru Soudní inženýrství**. V oboru se zatím úspěšně habilitovali 2 docenti (Doc. Ing. Albert Bradáč, DrSc., Doc. Ing. Leonora Marková, Ph.D.), proběhlo 1 profesorské jmenovací řízení (Prof. Ing. Albert Bradáč, DrSc.). Tři pracovníci ÚSI s titulem Ph.D. připravují materiály k habilitačnímu řízení.

ÚSI je **zapsán v seznamu znaleckých ústavů**, kvalifikovaných pro znaleckou činnost ve smyslu § 21 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících. Seznam vede Ministerstvo spravedlnosti. Ústav je uveden ve II. oddílu tohoto seznamu, kde jsou zařazeny vědecké ústavy vysokých škol a jiných vědeckých institucí, kvalifikované ke znaleckým posudkům ve zvláště obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení.

ÚSI je v seznamu znaleckých ústavů zapsán v následujících oborech (odvětvích, specializacích):

- Doprava (Doprava silniční a městská - posuzování příčin dopravních nehod).
- Ekonomika (Ceny a odhady nemovitostí a motorových vozidel, oceňování strojů, zařízení a technologických celků, oceňování podniků, oceňování movitého majetku).
- Projektování
- Stavebnictví (Stavby dopravní, obytné, průmyslové, vodní, zemědělské, stavební odvětví různá, stavby občanské).
- Strojírenství (Strojírenství těžké a všeobecné).
- Vodní hospodářství (Čistota vod a meliorace).

V rámci znalecké činnosti ústavu jsou řešeny nejsložitější soudní případy. Při této činnosti je významná spolupráce pracovníků fakult VUT, když řada případů je interdisciplinárních. Jako zpracovatelé posudků se pod vedením odborných pracovníků ústavu podílejí také doktorandi oboru Soudní inženýrství, posluchači studia technického znalectví a externí spolupracovníci, převážně z řad absolventů ústavu. Za dobu existence Ústavu soudního inženýrství bylo vypracováno 2 200 znaleckých posudků, převážně velmi obtížných, revizních (např. příčiny havárie vozidla s p. Dubčekem, důvody zřícení televizního vysílače Krašov, ocenění letišť Praha - Ruzyně, Karlovy Vary, Brno, Ostrava-Mošnov, hotelu Praha v Praze - Dejvicích, ocenění úložiště radioaktivního odpadu v Jaderné elektrárně Dukovany, význačné restituční spory Malý Lobkovický palác, Velkopřevorský mlýn, Státní léčebné lázně Jánské Lázně, zámecké budovy v Boskovicích).

V roce 1980 byl Ústavem soudního inženýrství VUT v Brně Ministerstvu spravedlnosti navržen podrobně rozpracovaný jednotný systém výchovy technických znalců, zahrnující:

- a) studium technického znalectví - základní studium, jehož absolvování by bylo podmínkou pro jmenování,
- b) průběžné zvyšování a ověřování kvalifikace znalců,
- c) vědeckou výchovu v oboru soudního inženýrství,
- d) znaleckou činnost ústavů - zde by se upravily podmínky kvalifikace pracovníků ústavu, aby tento mohl být oprávněn podávat znalecké posudky.

Jak vyplývá z výše uvedeného přehledu současného stavu, přes v poslední době velmi vlažný postoj Ministerstva spravedlnosti ČR ke znalecké problematice se postupně podařilo:

1. dosáhnout uznání oboru Soudní inženýrství,
2. dosáhnout akreditace VUT v Brně - FAST pro habilitační a jmenovací řízení v tomto oboru,
3. prosadit všechny body v návrhu uvedené:
 - a) studium technického znanectví - probíhá v takovém rozsahu, který dostačuje pro přirozenou obměnu znalců v jednotlivých oborech, postupně se o další obory rozšiřuje,
 - b) průběžné zvyšování a ověřování kvalifikace znalců - zvyšování kvalifikace probíhá formou pravidelně pořádaných seminářů, symposií a konferencí, navíc je dána možnost certifikací v nejméně frekventovanějších oborech,
 - c) vědecká výchova v oboru soudního inženýrství je zavedena na VUT v Brně - FAST a FSI, ve spolupráci s ÚSI,
 - d) znalecká činnost ústavů - po roce 1990 přibyla řada znaleckých ústavů, jejich kvalifikace je předmětem připravované novely zákona o soudních znalcích.

Jméno ústavu se za dobu jeho činnosti stalo natolik pojmem, že VUT nechalo v roce 2003 u Úřadu průmyslového vlastnictví **registrovat název Ústav soudního inženýrství jako zapsanou ochrannou slovní známku** č. 270512.

Podle vzoru ústavu bylo v poslední době zřízeno několik pracovišť, některá také z velké části převzala osnovy výuky znalců. Jako první to byl Ústav soudního inženýrství Žilinské univerzity, dále Institut oceňování majetku při Vysoké škole ekonomické v Praze, Ústav soudního znanectví Stavební fakulty Slovenské technické univerzity v Bratislavě a jako poslední Ústav soudního znanectví v dopravě Dopravní fakulty ČVUT v Praze.

Do budoucna bude v oblasti výchovy zapotřebí **soustředit se zejména na etiku znalecké činnosti**, a to nejen při výchově znalců na vysokých školách, ale i aktivním působením ve znaleckých profesních sdruženích v ČR i v zahraničí, stejně jako ve sféře řízení znalecké činnosti. Jak výše uvedeno, připravuje se rovněž kromě stávajícího doktorského i navazující magisterský studijní program Soudní inženýrství, ve spolupráci s fakultami VUT.

Jako důležitý krok připravuje VUT v Brně **změnu zařazení ÚSI z řadové součásti VUT na vysokoškolský ústav**, jenž má podle zákona o vysokých školách postavení podobné jako fakulta; obdobné zařazení má například na ČVUT v Praze Kloknerův ústav.

Ústav soudního inženýrství není jediným pracovištěm VUT, zabývajícím se znaleckou činností. **Jako znalecké ústavy jsou zapsány i fakulty VUT**, podávající znalecké posudky rovněž v případech vyžadujících zvláštního vědeckého postavení.:

- **Fakulta stavební** pro obory:
 - Geodézie a kartografie a
 - Stavebnictví (odvětví resp. specializace: Pozemní stavby, stavebně materiálové inženýrství, konstrukce a dopravní stavby, vodní hospodářství a vodní stavby, ekonomika a řízení stavebnictví, diagnostika staveb)
- **Fakulta architektury** pro obory Projektování, Architektura a urbanismus a Stavebnictví
- **Fakulta elektrotechniky a komunikačních technologií** pro obory:

- Elektrotechnika (elektrotechnická výroba a management, automatizace a měření, silnoproudá elektrotechnika a energetika)
- Elektronika,
- Kybernetika (aplikovaná informatika a teleinformatika)
- Spoje
- **Fakulta chemická:**
 - Chemie (Spotřební chemie, chemie a technologie ochrany životního prostředí, chemická technologie, chemie a technologie materiálů),
 - Potravinářství (Potravinářská chemie a biotechnologie).
- **Fakulta informačních technologií:**
 - Informační technologie (Informační systémy, inteligentní systémy, počítačové systémy a sítě, počítačová grafika a multimedia).
- **Fakulta strojního inženýrství:**
 - Energetická a procesní zařízení, stavba výrobních strojů a zařízení, konstrukční a procesní inženýrství, tepelné a jaderné stroje a zařízení, letadlová technika, strojní zařízení pro stavebnictví, úpravárenství a zemědělství, dopravní a manipulační technika, řízení jakosti, materiálové inženýrství, technická aplikovaná ekologie, inženýrská informatika a automatizace.

Dovolte mi, vážené kolegyně a vážení kolegové znalci, vyslovit slib, že Vysoké učení technické v Brně bude i do budoucna mít velmi kladný vztah ke znalecké činnosti, neboť jen poznání skutečných příčin negativních jevů umožňuje do budoucna těmto jevům předcházet. V tomto duchu také VUT koncipuje magisterské studijní programy Soudní inženýrství i blízký studijní program Inženýrství rizik.

Na závěr mi pak dovoluji popřát mnoho zdaru Vaší konferenci i její již tradičně neoddelitelné součásti, neformálnímu setkání znalců a tlumočnicků na společenském večeru.